

**ЕКОНОМІЧНИЙ ВИМІР ТРАНСКОРДОННОГО РОЗВИТКУ ЄВРОРЕГІОНУ
«ЯРОСЛАВНА» (СУМСЬКА ОБЛАСТЬ УКРАЇНИ – КУРСЬКА ОБЛАСТЬ РОСІЙСЬКОЇ
ФЕДЕРАЦІЇ)**

Михайлова Л.І., д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту ЗЕД та євроінтеграції, Сумський національний аграрний університет

Замора О.М., к.е.н., доцент кафедри менеджменту ЗЕД та євроінтеграції, Сумський національний аграрний університет

Михайлова Л.І., Замора О.М. Економічний вимір транскордонного розвитку євро регіону «Ярославна» (Сумська область України – Курська область Російської Федерації)

Стаття присвячена дослідженню стану розвитку євро регіону «Ярославна» на північно-східному кордоні України в контексті сучасних умов розвитку регіональної політики та формування її стратегії в Україні. Проведено аналіз основних показників взаємодії між Сумською та Курською областями в рамках транскордонного співробітництва. Розглянуто поточні проекти євро регіону та перспективи розвитку подальшої транскордонної діяльності.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, євро регіон, експорт, імпорт.

Михайлова Л.И., Замора О.М. Экономический аспект трансграничного развития евро региона «Ярославна» (Сумская область Украины – Курская область Российской Федерации)

Статья посвящена исследованию состояния развития евро региона «Ярославна» на северо-восточной границе Украины в контексте современных условий развития региональной политики и формирования ее стратегии в Украине. Проведен анализ основных показателей взаимодействия между Сумской и Курской областями в рамках трансграничного сотрудничества. Рассмотрены текущие проекты евро региона и перспективы развития дальнейшей трансграничной деятельности.

Ключевые слова: трансграничное сотрудничество, евро регион, экспорт, импорт.

Mikhailova L.I., Zamora O.M. Economic Aspect of the Crossborder Cooperation Development within the “Yaroslavna” Euroregion (Sumy Region of Ukraine – Kursk Region of Russia)

The article is devoted to the research of the “Yaroslavna” euroregion state of development under the present terms of regional policy development in Ukraine, as well as its strategy forming process. The main indices of the crossborder cooperation between Sumy and Kursk region were analyzed. Current projects conducted within the euroregion were surveyed as well as perspectives for the future crossborder activities.

Key words: crossborder cooperation, euroregions, export, import.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Регіональна політика країн ЄС приділяє значну увагу фінансовій підтримці та розвитку транскордонного співробітництва, в той час як аналіз українських умов констатує ставлення в нашій державі до цих процесів більше як до данини європейській моді, ніж до реального інструменту регіональної розбудови. Науковці наголошують на «недостатності повноважень органів регіональної влади та нерозвиненості інституцій цього виду співробітництва, відсутності ефективного фінансового механізму реалізації програм прикордонних регіонів держав-сусідів», що є найбільш гостро актуальним для східного кордону України. [1] Також, слід відзначити, що, наприклад, польські вчені в дослідженні польсько-української транскордонної зони (євро регіони «Буг» та «Закарпатський») зазначають, що прикордонні райони показують найнижчий ступінь розвитку серед інших в цих областях. [2] При чому слід пам'ятати, що найбільш позитивний та продуктивний досвід мають саме зазначені західні євро регіони нашої держави, які отримують фінансову підтримку європейських фондів. Таким чином, важливим є аналіз сучасних умов розвитку транскордонної складової в рамках вітчизняної регіональної політики в контексті міжнародного досвіду та вироблення рекомендацій щодо її вдосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. На сучасному етапі чималого значення набуває питання удосконалювання механізму регулювання регіонального розвитку в контексті розбудови транскордонного співробітництва та створення такої стратегії регіональної політики країни, яка б враховувала особливості прикордонних областей.

Дослідженням питань розвитку регіональної політики та транскордонного співробітництва, позитивних та негативних тенденцій та інших особливостей займається ряд таких вітчизняних вчених, як: Бабець І., Беленький П., Дацків Р., Долішній М., Ілько І., Куцаб-Бонк К., Колінько Н., Луцишин П., Луцишин Н., Лендел М., Мікула Н., Матвеев Є., Макогон Ю., Мокій А., Писаренко С., Рябінін Є., Студенніков І., Терещенко Т. та інші.

Створення і реалізація ефективної регіональної політики в Україні вимагає посиленої уваги до особливостей її регіонів, більшість з яких є прикордонними і тому приймають посильну участь в

трансграничному співробітництві. Вивчення та врахування досвіду країн ЄС, де і народилася ідея створення спеціальних утворень з метою посилення співпраці прикордонних регіонів задля спільного ефекту, є необхідною складовою успіху цього процесу.

Формами реалізації трансграничного співробітництва є асоціації та інші аналогічні форми співробітництва суміжних регіонів, що належать різним європейським країнам та мають назву - "єврорегіони". Сучасна діюча законодавча база України не повністю враховує специфіку трансграничного співробітництва, лише охоплює його нормами тих чи інших правових актів та не суперечить принципам міжнародного законодавства. Проте, виникають конфліктні ситуації в процесі взаємодії українських прикордонних областей з регіонами сусідніх країн в рамках єврорегіонів: наприклад, якщо вести мову про Російську Федерацію, то її законодавство не містить прямих нормативно-правових актів, які б врегульовували означене питання. Існує думка, що для єврорегіонів, створених за участю місцевих і регіональних общин країн ЄС, взаємодія європейської та української сторони є своєрідним пробним середовищем, де випробовується життєздатність поєднання соціально-економічних та законодавчих умов з метою вирішення спільних проблем. [3] Цей процес розглядається українською стороною, в свою чергу, в якості практичних кроків до реалізації інтеграційної стратегії нашої держави. В той же час, розроблені теоретичні концепції потребують реальних дій та фінансової підтримки, що і забезпечується європейськими фондами. Говорячи про фінансування та практичну наповненість спільної діяльності в рамках єврорегіонів, створених між Україною та країнами СНД, слід відзначити недостатність використання всього потенціалу таким співробітництвом та постійну проблему фінансової підтримки якихось ініціатив – український бюджет не здатний їх фінансувати, російський - здатний, але обмежений законодавчими умовами.

Формулювання цілей статті. Стаття присвячена дослідженню стану розвитку єврорегіону «Ярославна» на північно-східному кордоні України в контексті сучасних умов розвитку та формування стратегії регіональної політики України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. ЄС, колиска розбудови трансграничного співробітництва, на своїх зовнішніх кордонах має за мету підвищення життєвого рівня мешканців прикордонних територій, поступово підходячи до повністю інтегрованого трансграничного простору. До цього ця співпраця була направлена на створення умов для адаптації прикордонних територій країн-кандидатів до вступу до ЄС. [4]

На північно-східному кордоні України (партнери - РФ, Білорусія) від процесів трансграничного співробітництва очікується стимуляція розвитку контактів між сусідніми областями та вклад в їх розвиток. Відтак, на сьогодні завершується процес створення та інституціалізації трансграничної співпраці по всьому периметру державного кордону, що дає додаткову можливість прикордонним регіонам України деякою мірою реалізувати свій потенціал. Як було зазначено вище, більш продуктивною є діяльність в рамках єврорегіонів, створених на західному кордоні нашої держави, оскільки вони приймають участь в трансграничних проектах, що фінансуються у рамках фінансової допомоги ЄС, зокрема за програмами добросусідства. В той час, як результативними показниками функціонування східних єврорегіонів України виступають одиничні проекти з малим бюджетом. Формування стратегії регіональної політики, спрямованої на підтримку трансграничного співробітництва та максимального використання його потенціалу в рамках східних єврорегіонів, стає актуальним питанням для національного уряду. Таким чином, необхідно говорити про «перенесення основної ваги інтеграційного процесу з центральних органів виконавчої влади на регіони, до органів місцевого самоврядування, територіальних громад». [5]

Розглянемо результати участі східних областей України в процесі функціонування єврорегіонів на прикладі «Ярославни», створеної між Сумською областю України та Курською областю Російської Федерації в 2007 році. З метою вдосконалення інституційного забезпечення функціонування єврорегіону було створено Раду та Секретаріат Єврорегіону, міждепутатську робочу групу по прикордонному співробітництву. Єврорегіон «Ярославна» став членом Асоціації Європейських Прикордонних Регіонів на правах повноправного члена. За весь період існування єврорегіону з 2007 року по 2012 рік було проведено більше 60 спільних трансграничних заходів в його рамках. [6]

Звітні матеріали Головного управління економіки Сумської обласної державної адміністрації твердять, що створення єврорегіону «Ярославна» принесло регіону ряд позитивних результатів для сфер зовнішньої торгівлі, освіти, культури, спорту, туризму, молодіжної політики. Так, в 2012 році всі мешканці територій Сумської та Курської областей отримали статус мешканця прикордонної території, що дозволить їм не заповнювати міграційні картки при кожному перетині кордону. Ефективність даного заходу відразу була підтверджена статистичними даними щодо кількості перетинів кордону: так, якщо в 2010 році сумський кордон перетнуло майже 305 тисяч громадян, то на сьогодні ця цифра перевищує 675 тисяч осіб. Для покращення умов перетину кордону керівництво області створило 11 додаткових пунктів пропуску і на 2013 рік планується додатково ввести ще 2 пункти пропуску на Сумсько-Курському кордоні (Юнаковка-Заолешенка та Ворожба-Гьоткіно).

У структурі промисловості Сумського регіону найбільшу питому вагу займають машинобудування, паливна, харчова, хімічна й нафтохімічна промисловості, чия продукція експортується в понад 100 країн світу. На відміну від середньо-українських показників у структурі експорту області переважає продукція з високим ступенем переробки, готові вироби і високотехнологічна продукція.

Частка Сумської області в експортних поставках товарів України склала 1,5%, що відповідає 13 місцю серед регіонів України. Також історично та географічно країни СНД залишаються основними споживачами продукції сумських підприємств (питома вага в експорті – 67,4%), таким чином відвантаження до Російської Федерації в 1,5 рази перевищують поставки до інших країн світу (рис. 1).

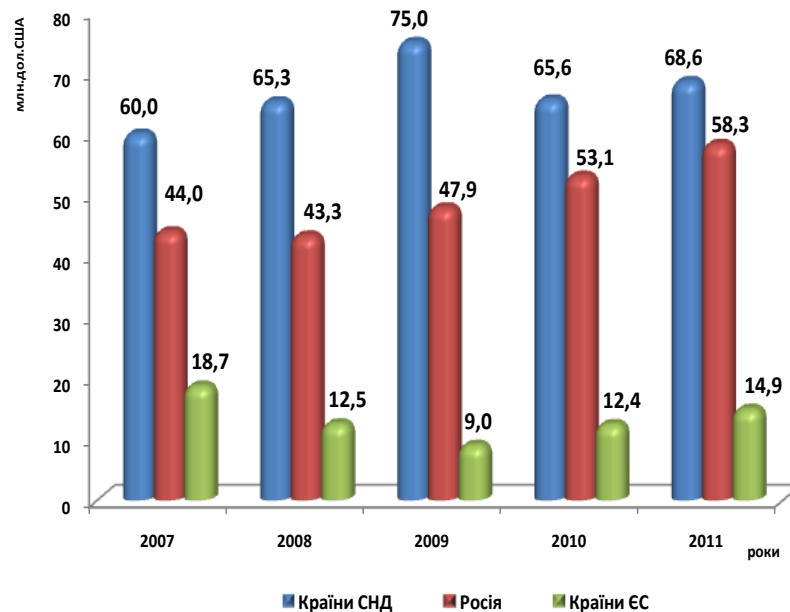

Рис. 1. Динаміка питомої ваги країн СНД, країн ЄС та Російської Федерації в експорті товарів Сумської області, млн. дол. США*

(*матеріали Головного управління економіки Сумської обласної державної адміністрації)

Експортно-імпорتنі операції з Курською областю здійснювали близько 50 суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, розташованих на території Сумської області. При цьому зовнішньоторговельний оборот між Сумщиною та Курською областю в 2012 році зріс на 26% та склав 58,4 млн. дол. США. Зовнішньоторговельний оборот з Росією за підсумками 2011 року склав 707,3 млн.дол. США і зріс на 42,9%, при цьому експортні поставки склали 583 млн.дол. США і збільшились на 47,1%, імпорتنі - 124,3 млн. дол. США і збільшились на 25,9%. Сальдо зовнішньої торгівлі з Росією позитивне і склало 458,7 млн.дол. США (табл. 1).

Динаміка обсягів зовнішньої торгівлі товарами Сумською областю України з Російською Федерацією, млн. дол. США*

Таблиця 1.

Операція	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011р.
Експорт	265,0	234,0	300,4	395,7	341,1	396,3	583,0
Імпорт	80,9	89,7	93,8	108,9	75,0	98,7	124,3
Сальдо (+,-)	184,1	144,3	206,6	286,8	266,1	297,6	458,7

*Опрацьовано за звітними матеріалами Головного управління економіки Сумської обласної державної адміністрації

Аналіз тенденції змін частки поставок до Російської Федерації за часи існування єврорегіону «Ярославна» показує поступове скорочення, що свідчить про пошуки альтернативних ринків збуту товарів сумських підприємств, проте ситуація на зовнішніх ринках у кризові роки знову призвела до

зростання питомої ваги Росії в експорті сумської продукції. В імпортних надходженнях області провідну роль продовжують відігравати інші країни світу – 76,1%, загального імпорту, на країни СНД припадало тільки 23,9%. Найбільші обсяги товарів ввозились з Німеччини – 25,4%, Російської Федерації – 21%, Естонії – 5,8%, Польщі – 5%, Нідерландів – 4,5%, Китаю – 3%

Зовнішньоторговельний оборот Сумської області з Курською областю в рамках Єврорегіону "Ярославна" в 2011 році склав 46 млн. дол. США., в той час як в 2007 році він не перевищував половини цього обсягу.

У 2011 році іноземними компаніями продовжувалася реалізація інвестиційних проектів:

- з випуску шоколадної продукції (ЗАТ "Крафт Фудз Україна"),
- виробництва керамічних будівельних матеріалів (ТОВ "Керамейя"),
- укупорювальних засобів (ТОВ "ГУАЛА КЛОЖЕРС УКРАЇНА"),
- коркувальних засобів та поліграфічних виробів (ПАТ "Технологія"),
- молочних продуктів (ПАТ "Бель Шостка Україна"),
- вирощування та переробки сільськогосподарської продукції (ТОВ "Українсько-голландська аграрна компанія", ТОВ "Ук.Аз.-Дружба"),
- ТОВ "Ананта" розпочато реалізацію проекту з виробництва ПЕТ-пляшок.

Досягнуто домовленості з керівництвом ВАТ "ФАРМАК" щодо створення підприємства з виробництва активних фармацевтичних інгредієнтів та ТОВ "Шосткинський скляний завод "СТЕМА" щодо організації виробництва листового скла флоат-методом на базі виробничих потужностей ВАТ АК "Свема".

Щодо реалізації проектів транскордонної співпраці, то Головне управління економіки Сумської обласної державної адміністрації повідомляє про наступні 3 проекти, що були успішно реалізовані (табл. 2) [7].

Проекти, реалізовані в рамках єврорегіону "Ярославна",
у 2007-2012 роках *

Таблиця 2.

№	Назва проекту, термін реалізації	Партнери за проектом	Джерела фінансування та обсяги	Результат реалізованих проектів
1	Міжнародний табір студентського активу "Слов'янська співдружність" 2007-2012 роки	Комітет у справах молоді та туризму Адміністрації Курської області Російської Федерації, управління у справах сім'ї, дітей і молоді Сумської обласної державної адміністрації	Регіональні бюджети, бюджети вищих навчальних закладів 300,0 тис. грн.	Зміцнено міжнародні молодіжні зв'язки, забезпечено розвиток добросусідських взаємин прикордонних територій, створено спільний інформаційний простір в сфері міжнародного молодіжного співробітництва
2	Капітальний ремонт донного водоспуску гідровузла Костянтинівського водосховища на річці Синяк Коренівського району Курської області Російської Федерації 2008-2011 роки	Сумська обласна державна адміністрація, Адміністрація Курської області Російської Федерації	Регіональні бюджети 1 млн. грн.	Реалізація проекту здійснена у рамках Єврорегіону "Ярославна". Здійснено капітальний ремонт донного водоспуску гідровузла Костянтинівського водосховища на річці Синяк

3	Міжнародний студентський табір "Ближче один до одного" 2009-2012 роки	Сумський національний аграрний університет, Курська державна сільсько-господарська академія	Бюджети вищих навчальних закладів 50,0 тис. грн.	Забезпечено розвиток добросусідських взаємин між представниками студентської молоді вищих учбових закладів на ідеях розвитку транскордонного співробітництва
---	---	---	--	--

**матеріали Головного управління економіки Сумської обласної державної адміністрації)*

Також керівництво єврорегіону повідомляє про наступні проекти та програми, які плануються до започаткування в рамках «Ярославни»:

1. Розробка концепції розвитку транскордонного співробітництва у напрямку зниження екологічного навантаження прикордонних областей-учасниць єврорегіону "Ярославна".
2. Розробка концепції поводження з відходами на регіональному рівні.
3. Розробка Єдиного порядку поводження з побутовими та промисловими відходами на регіональному рівні в рамках співробітництва областей - учасників єврорегіону "Ярославна".
4. "Комплексне екологічне обстеження басейну річки Псел на межі України та Росії".
5. "Туристсько-рекреаційні ресурси українсько-російського прикордоння"
6. Інформаційне поле прикордоння.
7. "Комплексне фольклорне дослідження порубіжжя Сумської і Курської областей".
8. Історія населення межиріччя Сейму та Псла у VIII-XIII ст.
9. Дослідження ситуації в молодіжному середовищі прикордонних районів з метою підготовки наукових рекомендацій для розробки соціальних програм.
10. "Розробка основ стратегії формування здорового способу життя молоді, що навчається".
11. Дослідження тенденцій розвитку соціально-демографічних процесів у прикордонних областях України та Російської Федерації: аналіз сучасних проблем та розробка механізмів їх вирішення.

На 2013 рік зокрема заплановано 2 абсолютно нових та практично значимих проекти щодо вдосконалення функціонування єврорегіону «Ярославна»: це створення веб-порталу yaroslavna.net, а також запровадження науково-освітнього середовища через мережеві системи.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку

Відтак, можемо констатувати готовність обласної державної адміністрації та керівних органів єврорегіону «Ярославна» і в подальшому працювати з метою активізації міжрегіонального та транскордонного співробітництва з російськими партнерами, де особлива увага приділятиметься найкращому практичному ефекту від створеного транскордонного утворення.

В той час, як на центральному рівні загальнодержавна стратегія розвитку спрямована на розвиток інтеграційних стосунків з країнами ЄС, Сумська область історично та географічно «прив'язана» до сусідніх областей Російської Федерації. Тому робити кардинальну зміну вектору співпраці та розвитку контактів в сторону ЄС було би просто не розумно ні з економічної, ні з соціальної, ні з політичної точки зору. Таким чином, загальнодержавна стратегія євроінтеграції може реалізовуватися на території області в макромасштабі, тоді як в прикладному аспекті слід усвідомлювати та використовувати потенціал вирішення спільних проблем та соціально-економічного розвитку в рамках єврорегіону «Ярославна», тим паче, що практичний ефект від цього в результаті аналізу основних показників є очевидним.

Список використаної літератури

1. Полівода І. Особливості транскордонного співробітництва в реалізації державної регіональної політики в Європі та Україні на прикладі єврорегіону «Буг» [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua/2012/osoblyvosti-transkordonnoho-spivrobitnytstva-v-realizatsiji-derzhavnoji-rehionalnoji-polityky-v-evropi-ta-ukrajini-na-prykladi-jevrorehionu-buh/> – Назва з екрану.
2. Mikula-Bączek E., Czynniki ograniczające i aktywizujące współpracę transgraniczną Polski i Ukrainy, artykuł przygotowany na Międzynarodową Konferencję Naukową: Spójność społeczno-ekonomiczna a modernizacja regionów Transgranicznych, współfinansowaną ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Sąsiedztwa Polska - Białoruś - Ukraina INTERREG III A/TACIS CBC, Rzeszów, 21-23 listopada 2007 roku, Uniwersytet Rzeszowski. - P. 118.
3. Scott, Joanne, Regional policy: an evolutionary perspective / The evolution of EU law.- Oxford: Oxford University Press, 1999.- P.648-649.
4. Пиц М. Використання європейського досвіду транскордонного співробітництва в зовнішній політиці України [Електронний ресурс] / Режим доступу:

- http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gev/2009_2/WORLD/GEB_2009_No2-M_Pyts-Using_the_experience_of_European_cross_border_cooperation__3.pdf. – Заголовок з екрану.
5. Еврорегионы// Информационный портал Межрегионального приграничного сотрудничества. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://euroregion.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=60&Itemid=37. – Назва з екрану.
6. Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу / Указ Президента України від 11.06.1998 р № 615/98 // Офіційний вісник України.- 1998.- № 24.- Ст.870.
7. «Ярославна»: масса общих проектов [Електронний ресурс] / Суспільно діловий щотижневик «Ваш шанс». Режим доступу: <http://shans.com.ua/?m=nr&in=415&ir=2>. – Назва з екрану.